

VERSLAG OVER DE WERKING VAN DE KONINKLIJKE OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN HET LAND VAN WAAS TIJDENS HET JAAR 2016

1. PUBLICATIES

1.1. Nieuwsbrief, webstek en sociale media van de K.O.K.W.

De vier nieuwsbrieven werden verspreid in de maanden februari, april, september en november. De nieuwsbrief informeert de leden over de werkzaamheden en activiteiten van de Kring, aanwinsten van de bibliotheek en het documentatiecentrum, aankondigingen van tentoonstellingen en erfgoedactiviteiten, interessante publicaties en lezingen, activiteiten van het SteM, enz. Kristof Van Remoortere staat in voor de eindredactie en Sofie Buyse voor de opmaak. Ruim drie vierde van het aantal leden ontvangt de nieuwsbrief in elektronische vorm; minder dan één vierde blijft de nieuwsbrief ontvangen in gedrukte vorm. Alle nieuwsbrieven blijven raadpleegbaar via de website. Naast de nieuwsbrieven werden op regelmatige tijdstippen mailings verstuurd voor een snelle en gerichte communicatie met de leden.

Sedert eind 2009 is de webstek www.kokw.be een vast communicatiemiddel met de leden en andere geïnteresseerden in het Wase verleden. De laatste jaren blijft het aantal bezoekers op hetzelfde peil. In 2016 werd de webstek bezocht door 6.951 bezoekers, waaronder 4.773 unieke bezoekers (t.o.v. 7.180 bezoekers, waaronder 5.014 unieke bezoekers in 2015). Webmaster Herbert Smitz zorgt voor het up-to-date houden van de website.

Begin 2013 versterkte de K.O.K.W. zijn aanwezigheid op de sociale media met een eigen Facebook- en Twitterpagina. Deze pagina's worden beheerd door bestuursleden Herbert Smitz en Ronny De Mulder. Facebook wordt gebruikt om mededelingen te doen, maar ook om foto's van activiteiten te verspreiden. Momenteel heeft de Facebook-pagina ongeveer 290 'vind-ik-leuks'. Sommige mededelingen worden tot (uitzonderlijk) 1000 maal bekeken. Twitter wordt weinig gebruikt. Er verschijnen wel automatisch tweets als iets op Facebook is aangebracht.

1.2. Annalen van de K.O.K.W., deel 119 (348 p.)

Eindredactie: Alain Debbaut.

Redactieraad: Alain Debbaut, Nico Van Campenhout, Piet Van Bouchaute, Patty De Meester en Koen De Meester

De redactieraad, met redactiesecretaris Alain Debbaut en Nico Van Campenhout als trouw redactielid, werd uitgebreid. Piet Van Bouchaute, Patty De Meester en Koen De Meester kwamen de redactieraad kwantitatief en kwalitatief versterken.

De voorstelling van deel 119 van de *Annalen* vond plaats op zondag 20 november 2016 om 10.30u. in de ontmoetingsruimte op de derde verdieping van het stadhuis van Lokeren (Groentemarkt 1). Burgemeester Filip Anthuenis en de K.O.K.W.-voorzitter spraken een verwelcoming uit. De gelegenhedslezing werd gehouden door prof. dr. Emmanuel Gerard, hoogleraar geschiedenis aan de KU-Leuven, en had als onderwerp *De rol van historici in de onderzoekscommissies betreffende de moord op Julien Lahaut en Patrice Lumumba*. Daarna stelde eindredacteur Alain Debbaut de inhoud van de *Annalen* voor. Schepen van Cultuur en Toerisme Marina Van Hoorick verzorgde het slotwoord. De voorstelling werd afgesloten met een receptie, aangeboden door het stadsbestuur van Lokeren. Meer dan 100 aanwezigen woonden de voorstelling bij.

Voorstelling *Annalen* (deel 119) stadhuis Lokeren (foto Herbert Smitz)

2. ALGEMENE VERGADERING

De Algemene Vergadering vond plaats op 13 maart 2016 om 10.30u. in de leeszaal van de K.O.K.W.

De Algemene Vergadering ging over tot de verkiezing van een nieuwe bestuursploeg voor de periode 2016-2020. Ludo Hemelaer was geen kandidaat-bestuurslid meer. 29 stemgerechtigde leden verkozen bij geheime stemming 11 bestuursleden, m.n.: Sofie Buyse, Alain Debbaut, Chris De Beer, Frans De Bondt, Ronny De Mulder, Erik Janssen, Eddy Maes, Herbert Smitz, Sandra Vancauwenberghe, Kristof Van Remoortere en Koen Verstraeten.

Penningmeester Frans De Bondt gaf een gedetailleerd verslag bij de jaarrekening 2015 en de begroting 2016. De rekening 2015 eindigde met een batig saldo van 14.421,34 euro. Bestuursleden Eddy Maes en Herbert Smitz deden als commissarissen nazicht van de jaarrekening. De jaarrekening 2015 en de begroting 2016 werden vervolgens goedgekeurd door de Algemene Vergadering.

Aan de hand van de projectie van een fotoverslag van de voorbije activiteiten werd teruggeblikt naar de werking van de Kring in 2015. Vervolgens gaf voorzitter Chris De Beer een overzicht van de geplande activiteiten in 2016. De vergadering werd afgesloten met een receptie, aangeboden door het bestuur van de K.O.K.W.

3. BESTUURSWERKING

De Raad van Bestuur vergaderde twaalfmaal in 2016. De verslagen werden opgesteld door secretaris Kristof Van Remoortere.

Op de bestuursvergadering van 26 maart werden de taken binnen de Raad van Bestuur voor de bestuursperiode 2016-2020 als volgt verdeeld:

- voorzitter: Chris De Beer
- ondervoorzitter, webmaster: Herbert Smitz
- secretaris: Kristof Van Remoortere
- penningmeester: Frans De Bondt
- collectiebeheerder 3D-voorwerpen: Sofie Buyse
- redactiesecretaris *Annalen*: Alain Debbaut
- public relations: Ronny De Mulder
- archivaris (modern archief): Erik Janssen
- collectiebeheerder cartografie: Eddy Maes
- collectiebeheerder prenten en fototheek: Sandra Vancauwenberghe
- archivaris (oud archief): Koen Verstraeten.

De post van bibliothecaris is nog steeds vacant. Ludo Hemelaer was geen kandidaat-bestuurslid meer. Op zaterdag 16 april werd hij tijdens een etentje met bestuursleden en medewerkers in Lokeren gevierd, als dank voor zijn jarenlange inzet als ondervoorzitter van de Kring.

De bestuursvergaderingen stonden vooral in het teken van het opruimen en leegmaken van het Huis Janssens, waarvan de buitenrestaurantie startte in november 2016, en de voorbereiding van de dubbeltentoonstelling in het kader van de herdenking van 800 jaar Sint-Niklaas in 2017 (zie punt 6. Activiteiten in het kader van de herdenking van 800 jaar Sint-Niklaas).

De interne werking is gestructureerd via de volgende werkgroepen:

1. werkgroep 'Digitalisering', onder leiding van Ludo Hemelaer (tot maart) en Herbert Smitz (vanaf april).
2. werkgroep 'Bibliotheek', waargenomen door Erik Janssen en Koen Verstraeten.
3. medewerkersploeg op maandag, onder leiding van Eddy Maes en Sandra Vancauwenberghe.
4. werkgroep 'Huis Janssens', onder leiding van Chris De Beer
5. redactieraad *Annalen*, onder leiding van Alain Debbaut.

Doorheen het ganze jaar was de werking van de interne werkgroepen gefocust op het opruimen en leegmaken van het Huis Janssens. Op talrijke maan- en zaterdagen staken bestuursleden en medewerkers de handen uit te mouwen. Ruimte na ruimte werd op die manier leeggemaakt. Vanaf de meimaand werd de intensiteit van de opruimwerkzaamheden gevoelig opgetrokken. Wekelijks was op zaterdag een werkploeg op post. Bij het opruimen werden nog enkele interessante ontdekkingen gedaan, o.a. een vrij grote Duitse WOI-collectie (o.a. helmen, lansen, gasmaskers, signaallamp, veldtelefoon) en een nog grotere etnografische collectie van Congolese oorsprong (meer dan 100 wapens, fetisjbeeld, maskers, instrumenten, sieraden,...). De leeszaal werd vanaf zaterdag 28 mei voor onbepaalde duur gesloten, aangezien deze tijdelijk als opslagruimte van materiaal uit het Huis Janssens wordt gebruikt. Jürgen Vanhoutte, stafmedewerker behoud en beheer bij Faro, kwam op 18 juni langs om advies te geven over het leegmaken van de oude bibliotheek. Onder leiding van Els Baetens, collectiebeheerder van het SteM, en Sofie Buyse, collectiebeheerder 3D-voorwerpen van de Kring, werden ongeveer 800 geregistreerde museumobjecten uit het Huis Janssens ingepakt en overgebracht naar een vrijgemaakte depotruimte in het SteM. In het kader van een optimale bewaring sloten de K.O.K.W. en de stad Sint-Niklaas een overeenkomst af inzake de overdracht van het beheer van de collectie 3D-objecten. De Kring blijft eigenaar van de objecten; het SteM neemt het beheer op zich. 33 voorwerpen (hoofdzakelijk uit de collectie textiel-werktuigen) werden overgebracht naar het transitdepot in het provinciaal Erfgoeddepot in Ename om daar enige tijd te vertoeven in de anoxiekamer ter bestrijding van ongedierte. Op woensdag 10 augustus kwamen via de stadsdiensten twee containers en een verhuislift ter beschikking. Met de hulp van enkele stadsarbeiders werd af te voeren materiaal naar beneden gehaald en in de containers gedeponeerd. Tegen begin september was het Huis Janssens zo goed als leeggemaakt. Aansluitend op de bestuursvergadering van 3 september vond een kleine bedankingsdrink plaats voor bestuursleden, medewerkers en betrokken ambtenaren als waardering voor de geleverde inspanningen. Namens het stadspersoneel waren Tamara Van Hout en Els Baetens aanwezig. In september werd de oude bibliotheek ingepakt in verhuisdozen. Tegen begin oktober was het volledige Huis Janssens ontruimd: de restauratiewerken konden starten (zie punt 4. Restauratie Huis Janssens).

*Het Huis Janssens werd volledig opgeruimd en leeggemaakt voor de restauratiewerken
(foto Herbert Smitz)*

Naast het opruimen en leegmaken van het Huis Janssens werden het afgelopen jaar de volgende collecties geordend, ontsloten, geïnventariseerd en gedigitaliseerd:

- Marcel Van Buynder kwam de medewerkersploeg op maandag versterken. Hij werkte aan een inventaris van de prenten in Excel.
- Sandra Vancauwenberghe maakte een back-up op de externe harde schijf van het gedigitaliseerde beeldmateriaal. Meer dan 16.000 fotobestanden zijn geïnventariseerd en beschreven.
- Op de tweede verdieping van de annex werd op initiatief van Herbert Smitz een fotostudio opgesteld, zodat materiaal dat het Huis Janssens verliet (n.a.v. de restauratie) gefotografeerd kon worden.
- Herbert Smitz fotografeerde het Huis Janssens in lege toestand.
- Een beschrijving van de collecties van de Kring zal opgenomen worden op de Archiefbank Vlaanderen, de online databank van private archieven en collecties.
- Medewerker Rudi De Clercq werkte verder aan de inventarisering van het archief Frans De Vos. Enkele kaften van dit archief werden reeds gedigitaliseerd door Daniël De Mesmaecker.
- Onroerend Erfgoeddienst Erfpunt is bezig met de opmaak van een inventaris van de archeologische objecten, die in bruikleen gegeven zijn aan de voormalige Archeologische Dienst Waasland.
- De collectie i.v.m. de vrijmetselarij werd gefotografeerd met het oog op een verdere beschrijving van de stukken.

- Eddy Maes en Guy Van den Bergh werkten verder aan de opmaak van de inventaris van de collectie cartografie. De inventaris zal twee lijsten omvatten, nl. een lijst oude cartografie (vóór 1830) en een lijst moderne cartografie (na 1830).
- Enkele jaren geleden begon de dienst Kunsten en Cultuurspreiding van de provincie Oost-Vlaanderen met het inscannen van de heem- en geschiedkundige tijdschriften uit Oost-Vlaanderen. De K.O.K.W. sloot een overeenkomst af met de provincie Oost-Vlaanderen i.v.m. de digitalisering van de *Annalen*. De overeenkomst bepaalt dat de door de provincie gedigitaliseerde kopieën worden ontsloten in de provinciale bibliotheek en ter beschikking worden gesteld van de Kring, die deze digitale versies eventueel zelf verder kan ontsluiten.

4. RESTAURATIE HUIS JANSSENS

De voorgaande jaren werden de nodige vooronderzoeken uitgevoerd (technische kwaliteiten gevelmaterialen en gevelafwerking / interieurafwerking en kleuronderzoek) en werden twee restauratiedossiers opgemaakt voor het Huis Janssens, sinds 1911 de zetel van de K.O.K.W. Fase 1 Exterieur werd reeds in 2011 goedgekeurd door de Vlaamse overheid, fase 2 Interieur in 2013. Voor de concrete uitvoering moesten we wachten op de toekenning van de restauratiepremie (80%) door de Vlaamse overheid. Voor fase 1 Exterieur werd de premie begin 2016 toegekend en kon de aanbestedingsprocedure dus gestart worden (aanbestedingsbedrag: 996.719,14 euro incl. btw; restauratiepremie (Vlaamse overheid) 793.589,12 euro incl. btw).

Vooraleer de werken van start konden gaan, moest het volledige gebouw ontruimd worden. Na ruim 100 jaar museumwerking op deze locatie en met een steeds groeiende collectie barstte het Huis Janssens stilaan uit zijn voegen. Alle hoekjes van kelder tot zolder waren gevuld met objecten, documenten en publicaties die de K.O.K.W. in zijn 150-jarig bestaan vergaard had. De voorgaande jaren werd de collectie reeds opgeruimd en uitgedund, maar met de toekenning van de premie en de nakende start van de werken moest een tandje worden bij gestoken. Vanaf maart sloegen de vrijwilligers van de K.O.K.W. en medewerkers van het SteM de handen in elkaar. Maar liefst 800 museumobjecten werden overgebracht naar een vrijgemaakte depotruimte in het museum en een veelvoud aan documenten, prenten en publicaties werd door de K.O.K.W. overgebracht naar de annex en andere locaties. Met vereende krachten werd de klus geklaard net voor de geplande start van de werken.

Begin november 2016 vatten in opdracht van de stad Sint-Niklaas de werkzaamheden aan het Huis Janssens aan. De werken duren 250 werkdagen, wat betekent dat – rekening houdend met weerverlet – het einde van de werken voorzien is tegen eind 2017. De renovatiewerken werden toegewezen aan de aannemer PIT nv uit Antwerpen, behorend tot de Franse Eiffage-group. Het Architectenbureau Erfgoed & Visie werd ingeschakeld voor het ontwerp en de directe opvolging van de werken. De bouwheer is uiteraard de stad Sint-Niklaas, eigenaar van het

gebouw. Namens de Kring worden de werken opgevolgd door ondervoorzitter Herbert Smitz.

Bij de buitenrestauratie worden zowel de dakconstructie als de gevels aangepakt. Waar nodig zullen de dragende elementen van de daken vervangen worden. In elk geval worden alle leien vervangen. Daartoe is in de loop van november zowel aan de voorzijde als in het parkje aan de achterzijde, een allesomvattende stelling aangebracht van waarop de restauratiewerken worden uitgevoerd. Beschadigde of onstabiele delen van de gevels, schouwen, torentjes en dergelijke worden hersteld. De gevels zullen opnieuw gevoegd worden zoals dit oorspronkelijk het geval was, met uitspringend voegwerk, terwijl de bakstenen geschilderd worden in de oorspronkelijke kleur. De buitenrestauratie omvat eveneens de vervanging van het glas en waar nodig de vervanging van de ramen zelf voor zover deze door de tijdsduur sinds de bouw van het Huis Janssens (ca. 1878) te ernstig zijn aangetast. Tot slot voorziet de opdracht ook in het herstellen van de afsluiting en de toegangspoort tot het parkje achter het Huis Janssens. In principe begint de restauratie met het torentje, en daalt men systematisch af naar beneden, waardoor telkens een deel van de stelling komt te verdwijnen en het resultaat van de werken zichtbaar wordt. Het college van burgemeester en schepenen besliste eind november om de galerij (kant Zamanstraat) tegen de zomer van 2017 te slopen, zodat de vrijgekomen gevels volgens de regels van de kunst en in samenhang met het restauratiedossier hersteld kunnen worden.

De werfinrichting gebeurt maximaal in het parkje gebeuren om de hinder in de Zamanstraat zo veel mogelijk te beperken. Tijdelijk wordt het Huis Janssens afge-

Het Huis Janssens in de steigers (foto Herbert Smitz)

scherm met een zeildoek, waarop u een afbeelding van het huis zult herkennen. Als K.O.K.W zullen we ons een tijdje moeten behelpen met de ruimte van de leeszaal en het documentatiecentrum. Deze is thans vol gestapeld met de vele documenten en voorwerpen, die uit het Huis Janssens zijn verwijderd. Een deel hiervan werd ondergebracht in het depot van het SteM, een deel bevindt zich nu in het College.

Bij het einde van de werken zal de volledige buitenschil van het gebouw opnieuw volledig in orde zijn. Dit is essentieel voor een duurzaam behoud van het gebouw en een noodzakelijke voorwaarde om in een tweede fase het interieur van het gebouw te kunnen restaureren. De vooronderzoeken gaven ons een duidelijk beeld van het royale kleurgebruik en de oorspronkelijke afwerkingen (geschilderde patronen, behang, raamdecoratie,...). Bij de restauratie zal dit oorspronkelijke beeld maximaal hersteld worden. Ook het oorspronkelijke museummeubilair wordt gerestaureerd en geïntegreerd in de nieuwe inrichting.

Uiteraard worden hedendaagse technieken geïntegreerd in het gebouw, maar steeds met respect voor het oorspronkelijke karakter van het herenhuis of het vroeg 20ste-eeuws museum. De interieurrestauratie zal vermoedelijk in 2019 kunnen starten, na vastlegging van de restauratiepremie. Het gebouw krijgt na volledige restauratie opnieuw een museale bestemming. Het gelijkvloers en de eerste verdieping van het Huis Janssens zullen een semipublieke invulling krijgen. De tweede verdieping en zolderverdieping zullen dienst doen als werk- en depotruimte voor de Kring. De concrete invulling wordt de volgende jaren uitgewerkt.

5. AANWINSTEN BIJZONDERE COLLECTIES EN DOCUMENTATIECENTRUM

Ook het voorbije jaar groeiden de bibliotheek, het archief en de bijzondere collecties van de K.O.K.W. verder aan dankzij ruil, schenking en aankoop. Wij danken uitdrukkelijk iedereen die schenkingen deed aan de Kring. Ook in de toekomst zullen wij graag uw schenkingen aanvaarden.

5.1. Dr. Jan Van Raemdonckfonds

Alle Wase gemeenten, met uitzondering van Kruikeke en Moerbeke, deden in 2016 opnieuw een financiële inbreng van 1 eurocent per inwoner in het dr. Jan Van Raemdonckfonds. De gemeente Zwijndrecht stortte voor het eerst. Dit fonds werd in 2009 opgericht met de bedoeling om archivalia, oude waardevolle boeken, documenten of kaarten met betrekking tot het Waasland aan te kopen of te restaureren. Er werd in 2016 voor zo'n 6.000 euro kaartmateriaal aangekocht. Jaarlijks wordt hierover aan de deelnemende gemeenten gerapporteerd. De K.O.K.W. dankt de gemeentebesturen voor hun engagement en hoopt ook de volgende jaren te kunnen rekenen op hun financiële steun.

5.2. Aanwinsten cartografische collectie

Grootfolio-formaat oudtijds grensgekleurde kopergravures van Duitsland (de loop van de Rijn en grensgebied met Frankrijk):

- Le Cercle de Baviere subdivisé en tous les Etats qui le composent
- Le Cercle de Souabe subdivisé en tous les Etats qui le composent
- Le Cercle de Franconie subdivisé en tous les Etats qui le composent
- Le Cercle de la HauteSaxe ou sont compris Saxe, Misnie, Lusace, Thuringe, Brandenbourg, et la Pomeranie
- La Basse Partie du Cercle du HautRhin divisé en tous ses Estats et Souverainetes
- Le Cours du Rhin depuis Worms jusqu'à Bonne et les Pays Adjacés
- Le Cours du Rhin depuis Strasbourg jusqu'à Worms et les Pays Adjacés
- Le Cours du Rhin au dessus de Strasbourg et les Pais adjacens
- Le Baillage de Deux Ponts, partie de celui de Lictemberg, les Seigneuries de Landstoul, de Hombourg, de grevenstein; partie du Palatinat et de la Lorraine
- Parties des Archevesches et Eslectorats de Mayence, de Treves; du Palatinat et eslectorat du Rhein
- Partie du Palatinat du Rhein, le Duché de Wirtemberg, les Marquisats de Bade et de Durlac, les Eveschés de Worms et de Spire et le Comté de Linange
- L'Archevesche et Eslectorat de Mayence, le Landgraviat de Hesse Darmstat, le territoire de Francfort, les Comtés de Wertheim, d'Erpach.
- Deze aanwinst is een aanvulling van de collectie rond het ontstaan van onze landgrenzen Zuid en Oost. De kaarten zijn van Jaillot, Sanson en Guillaume de l'Isle, uitgegeven bij De Zauche succeseur des Srs De l'Isles, et Philippe Buache géographes, Paris, tussen 1745 en 1785. De unieke Vandermaelen-atlas met kaarten grenzen Noord werd vorig jaar verworven.

We verwierven ook een reeks kopergravures van landsdelen in Zuid-België en Noord-Frankrijk (uitgegeven bij J. De Lat in Deventer en Jacob Keizer in Almelo), verschenen in 'Reis en Handatlas van Vlaanderen, Brabant en aanleggende Landschappen', S. J. Baalde, Amsterdam, 1740. Handgeschreven verslagen van veldslagen in de marges. 'Carte particuliere de':

- Mentin et Courtray (batailles: 1302, Courtray; 1382, Rosebrouck; 1793, Wervik)
- Carleroy Nivelles et de Braine le Comte (batailles: 1570, Gembloux; 1622, Fleurus; 1671, Senef; 1690, Fleurus)
- Mons, Conde, Aath, S.Guilain et Chievres (batailles: 1648, Lens; 1678 Saint Denis; 1691, Leuse; 1692, Steenkerke)
- Oudenaarde, Ninove, Grandmond et de Lessines (batailles: 1708, Oudenaarde)
- Aire, Liller et de Crequi (batailles: 1415, Azincourt; 1479, Guinesgate; 1554, Renty)
- Bethune, La Basse et de Lens
- Valenciennes, Bouchain, Douay et de Cambrai (batailles: 1642, Audencour; 1646, Valenciennes; 1712, Denain)
- Hedin, St Pol et de Chaumont
- Arras, L'Ecluse et de Courcelle (batailles: 1640, Arras)
- Lille, Tournay Lannoy, et Orchies (batailles: 1214, Bovines; 1304, Mont en Pevelles; 1745, Fontenay).

Maar de belangrijkste aanwinst is 'Description de tous les Pays-Bas' par Messire Loys Guicciardin G.H. Florentin avec toutes les Cartes Geographiques desdits Pays...par M. Pierre du Keere, 1613, Arnheim apud Joannem Janssoni et Petrum Kaerium Amsterdamum. Een latijnse versie verscheen in 1616. "*Bel exemplaire de la meilleure édition, ouvrage fort estimé et très rare*", volgens een krantenknipsel uit 1893.

We verwierven volgende instrumenten in goed werkende staat (uit 19de/begin 20ste eeuw):

- Waterpasinstrument van PJ Kipp & Zonen, Delft. Geheel compleet, inclusief lensdop, richtloodje, in originele eiken kist, en prachtig eiken statief. Wordt gebruikt voor wegen- en woningbouw. Maten instrument 43 cm lang, hoog 23 cm. Statief is 132 cm hoog. Maten kist 43 cm breed, 23 cm diep, 21 cm hoog.
- Equerre (brons) van bekende instrumentenmaker Gebr. Caminada, Rotterdam. Gelijk instrument ooit door koning Willem Alexander ontvangen als cadeau van Rijkswaterstaat. Instrument goed werkend, werd gebruikt voor hoekmetingen. Het instrument zit in originele mahoniekistje. 20 breed, 12 cm diep, 11 cm hoog.

Verder noteren we volgende schenkingen:

- schenking van Marcel Van Buynder: Popp-kaarten van Sint-Niklaas (Oost schaal 1/5000, West schaal 1/5000), Vrasene (Oost schaal 1/5000, West schaal 1/5000, details 1/1250) en Meerdonk (schaal 1/5000)
- schenking van Ludo Hemelaer: arabische hemelglobe (koper), gewestplannen en boeken
- schenking van Emma van Nieuwenhove (Hamme): collage Sint-Niklaas-Hamme (NGI 15/6-23/1, schaal 1/20000), Sint-Niklaas (NGI 15/5-23/1, schaal 1/10000), Temse (NGI 15/6-23/2, schaal 1/10000)
- schenking van Erik Heyman: diverse atlanten.

5.3. Schenking pomp oude vismijn Sint-Niklaas

De oude pomp (1777) van de vroegere vismijn op de Grote Markt werd teruggevonden in Moerzeke. Via een tip van Pierre D'Hollander-Suzy Lammens werd de K.O.K.W. hiervan eind 2015 op de hoogte gebracht. De nieuwe eigenaars Frederik Peelman-Lies Moernaut waren bereid om de pomp te schenken aan de Kring. Hiertoe werd een schenkingsovereenkomst opgesteld. Luc Heirbaut, instructeur conservatie en restauratie beelden en monumenten bij sociaal economiebedrijf Levanto, haalde de pomp op in Moerzeke en bracht deze naar het atelier van Levanto voor restauratie. De pomp stond tot 1966 op de Grote Markt, maar werd toen weggehaald voor de aanleg van een busstation. De gerestaureerde pomp zal een prominente plaats innemen in de tentoonstelling *Zijde gij ook van Sint-Nekloas?* (n.a.v. 800 jaar Sint-Niklaas), die vanaf eind augustus zal lopen in het SteM.

5.4. Meelzak uit Eerste Wereldoorlog erkend als Vlaams topstuk

De Vlaamse minister van Cultuur, dhr. Sven Gatz, besliste op 21 juni 2016 om de meelzak uit Wereldoorlog I uit de collectie van de Kring als definitieve maatregel op te nemen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap. Het gaat om één van de weinige materiële getuigen van de voedselhulp tijdens Wereldoorlog I aangezien er weinig dergelijke geborduurde bloemzakken in publieke collecties in ons land te vinden zijn. Als schakelfunctie is het een voorbeeld van handwerk ("volkskunst") uit de bezetting van de Eerste Wereldoorlog.

Meelzak uit K.O.K.W.-collectie erkend als Vlaams topstuk

6. ACTIVITEITEN IN HET KADER VAN DE HERDENKING VAN 800 JAAR SINT-NIKLAAS

In 2017 wordt 800 jaar Sint-Niklaas herdacht. Diverse instanties en verenigingen organiseren een activiteit in het kader van deze jubileumviering.

In het voorjaar van 2015 rijpte binnen het K.O.K.W.-bestuur het idee om naar aanleiding van deze herdenking een tentoonstelling te organiseren. Op initiatief van bestuurslid Sandra Vancauwenberghe werd eind 2015 een brede werkgroep opge-

richt, waarin naast de Kring, ook het Stadsarchief (Piet Van Bouchaute, Patty De Meester), het SteM (Ward Bohé, Greet Polfliet), de Cultuur- (Rik Van Daele, Ronny De Mulder) en Communicatiedienst (Jan Smet) van het stadsbestuur participeren. Na verscheidene overlegmomenten kreeg de uitwerking van de dubbeltentoonstelling over het Sint-Niklase verleden steeds meer vorm. In het SteM zal van 26 augustus tot en met 19 november 2017 de tentoonstelling *Zijde gij ook van Sinnekloas?* lopen. Het resultaat wordt een bonte verzameling van foto's en prenten van straten en getuigenissen van mensen in hun dagelijks leven in de stad. Zes thema's worden eruit gelicht: zorgen, leren, wonen, geloven of zingeven, werken en ontspannen. Deze thema's worden getoond vertrekkend vanuit beeldmateriaal en geaccentueerd met enkele voorwerpen. Mensen uit verschillende wijken met eigen Sinnekloase woorden, verhalen uit bedrijven, scholen en straten van vroeger en nu komen op een originele manier in beeld. In een aparte "cinemazaal" krijgen oude films een prominente plek. Daarnaast zal in de trouwzaal van het stadhuis vanaf 4 oktober tot en met 6 november 2017 een tentoonstelling met 80 Sint-Niklase topstukken, die zelden of nooit tentoongesteld worden, te bezichtigen zijn. Zij weerspiegelen de geschiedenis van onze stad. Aan deze tentoonstellingen zullen ook rondleidingen en lezingen gekoppeld worden.

De financiering van de tentoonstelling wordt gespreid over de verschillende partners. De K.O.K.W. diende een aanvraag voor een projectsubsidie van 10.000 euro in bij het stadsbestuur en engageerde zich om 5.000 euro te voorzien in de begroting 2017. Het is de bedoeling om deze 5.000 euro hoofdzakelijk via sponsoring te verwerven. De tentoonstellingen zijn een unieke gelegenheid om de Kring en de verscheidenheid van onze collecties in de kijker te zetten. De K.O.K.W. is immers hofleverancier voor deze beide tentoonstellingen.

In functie van de herdenking van 800 jaar Sint-Niklaas leverde de K.O.K.W. reeds volgende inspanningen:

- Op zondag 18 september om 15u. vond vóór het stadhuis een massafotoshoot plaats, om het campagnebeeld te maken voor de stratententoonstelling *Zijde gij ook van Sinnekloas?*. In de nieuwsbrief werden de leden opgeroepen om hieraan deel te nemen.
- De K.O.K.W. stelde foto's van het christelijk leven in de stad (klooster, scholen, kerken, kapellen) ter beschikking van de stuurgroep 800 jaar Kerk in Groot-Sint-Niklaas voor de opmaak van een verjaardagskalender in 2017.
- De ledenreis naar Doornik in 2017 staat ook in functie van 800 jaar Sint-Niklaas. In 1217 werd immers aan de bisschop Gossuinus van Doornik gevraagd om in Sint-Niklaas een parochie te mogen oprichten onafhankelijk van Waasmunster.
- De 18de-eeuwse pomp van de oude vismijn werd onder impuls van de K.O.K.W. gered (zie punt 5.3. Schenking pomp oude vismijn Sint-Niklaas). Luc Heirbaut, constructeur van Levanto Fix-it, engageerde zich om de pomp te restaureren, zodat deze een prominente plaats kan innemen op de tentoonstelling *Zijde gij ook van Sinnekloas?*
- In het kader van de herdenking van 800 jaar Sint-Niklaas zal de Heemdag van Heemkunde Vlaanderen op zaterdag 7 oktober 2017 in Sint-Niklaas georganiseerd

worden rond het thema 'Handel'. De K.O.K.W. is samen met Heemkunde Vlaanderen, de stad Sint-Niklaas, de Erfgoedcel Waasland, Heemkunde Oost-Vlaanderen en de heemkringen van Sinaai, Nieuwkerken en Waasmunster één van de organiserende partners.

7. MEDEWERKING AAN TENTOONSTELLINGEN EN ANDERE INITIATIEVEN

Op vrijdag 8 januari 2016 om 19.30u. opende burgemeester Lieven Dehandschutter de tentoonstelling *WO I gelezen in zijn affiches* in de Stedelijke Bibliotheek van Sint-Niklaas (Hendrik Heymanplein 3). Deze tentoonstelling, die tot en met zondag 7 februari vrij te bezoeken was tijdens de openingsuren van de bibliotheek, was een initiatief van de K.O.K.W. en van VOS Vlaamse Vredesvereniging Sint-Niklaas. Op dinsdag 19 januari verzorgde Sandra Vancauwenberghe, stadsgids en bestuurslid K.O.K.W, een rondleiding.

Van zondag 31 januari tot en met zondag 24 april was in het Mercatormuseum de tentoonstelling *De Hattinga's laten in hun kaarten kijken*. Deze tentoonstelling, die 1146 bezoekers trok, was een samenwerking tussen de Stedelijke Musea Sint-Niklaas, de Oudheidkundige Kring De Vier Ambachten en de K.O.K.W. Ongeveer één vierde van het tentoongestelde materiaal kwam uit de collectie van de Kring. Op zondagnamiddag 21 februari leidde Eddy Maes bezoekers rond in de Hattinga-tentoonstelling.

Tijdens de Erfgoeddag op zondag 24 april toonde de K.O.K.W. in de tentoonstelling *Aangekondigd ritueel* enkele drukwerkjes uit het archief van de Sint-Niklase drukkerij Strybol-Vercruyssen in de Salons.

Op zaterdag 30 april ging een 50-tal personen mee op ledenreis naar Cassel en Poperinge. Naast een stadswandeling in Cassel werd daar in het Musée de Flandre de tentoonstelling *De cartografie of 'De Spiegel van de Wereld'. Mercator en Ortelius, twee Vlaamse geografen* bezocht. In Poperinge stond het Talbot House op het programma en was er aanvullend de keuze tussen een bezoek aan het Hopmuseum of een korte stadswandeling. De organisatie was in handen van bestuurslid Herbert Smits.

Tijdens de Open Monumentendag op zondag 11 september verleende de Kring zijn medewerking aan volgende activiteiten:

- Ervaren gidsen van de K.O.K.W. namen geïnteresseerden mee voor een geleid bezoek aan de voormalige kloostersite van de paters Recoletten (1689), waarvan de gebouwen sinds 1808 deel uitmaken van het Sint-Jozef-Klein-Seminarie (beter gekend als het College).
- In de oude pastorie van Belsele toonde de K.O.K.W. in primeur de door het provinciebestuur gerestaureerde *Caerte figuratieve der Heerlijkheden van het Beversche, Puyenbeke, Paddenschoot en Aerschot geënclaveerd binnen de Prochie van Belcele (gecopicert uyt de Caerte der vorseide Prochie van Belcele alsmede uyt de werken van lantmeters P. Van Landeghem en J.B.*

Groepsfoto van de deelnemers aan de ledenuitstap in Poperinge (foto Herbert Smitz)

Manderschaidt ende naer verscheidene gedaene verbeteringen der abusen en erreuren daer mede bevonden te accorderen... van J.J. du Caju (1785).

- Bij wijn- en likeurhandel De Clercq (Zamanstraat 2-4) kon men in de vitrine de oude gevelsteen uit 1691 (collectie van K.O.K.W.) van de vroegere brouwerij "Den Ancker" bekijken.

Op donderdag 20 oktober werd op initiatief van de Kring een gedenkplaatje aan het kasteel Moeland (Hospitaalstraat 19) onthuld ter herinnering van de geleverde inspanningen van het echtpaar Roger De Brouwer en Maria Cornet (+) voor het vrijwaren van het Moelandkasteel en de Egyptische Zaal van afbraak. In oktober 1976, ongeveer 100 jaar na het ontstaan van de zaal, werd het kasteel Moeland bij Koninklijk Besluit geklasseerd als wettelijk beschermd monument. Roger De Brouwer werd gehuldigd door een afvaardiging van de K.O.K.W. en door Koen Neve, facilitair directeur van AZ Nikolaas. Roger overleed onverwacht op 10 mei 2017 op 85-jarige leeftijd.

De Kring verleende zijn medewerking/deelname aan diverse projecten van andere erfgoedpartners:

- Bestuurslid Herbert Smitz hield op dinsdag 15 maart 2016 een Mercatorlezing, met als titel *Nen vaert door het Waesland naar zee*. De lezing in het Mercatormuseum trok een 80-tal toehoorders.

Koen Neve, facilitair directeur van AZ Nikolaas, en Roger De Brouwer in de Egyptische Zaal van Kasteel Moeland (foto Ronny De Mulder)

- Het Cultureel-Erfgoedconvenant Land van Waas bestond 10 jaar. Dit werd gevierd op vrijdag 17 juni in OC Boerenpoort in Melsele. De voorzitter en andere bestuursleden waren aanwezig op deze viering.
- De leeskring van het Davidsfonds organiseerde op donderdag 8 september in samenwerking met de Stedelijke Musea, de Stedelijke Openbare Bibliotheek en de K.O.K.W. een bespreking in het SteM van het boek *Het orangisme in het Waasland en in het bijzonder in de steden Lokeren en Sint-Niklaas* van Hilaire Liebaut. De bespreking werd geleid door museumconservator Ward Bohé. Leden van de Kring konden deze leeskring gratis bijwonen.
- De tentoonstelling *WOI gelezen in zijn affiches*, uitgewerkt door de K.O.K.W. in samenwerking met VOS Vlaamse Vredesbeweging, was van 27 augustus tot 18 september te bezichtigen in het Gemeentelijk Museum Destelbergen. Op donderdag 8 september belichtte Sandra Vancauwenberghe tijdens een lezing, georganiseerd door Oost-Oudburg en de werkgroep 14-18 van Destelbergen, verscheidene aspecten van de 700 WOI-affiches van de K.O.K.W. De lezing ging door in zaal Bergine te Destelbergen.
- Op zaterdag 26 november was medewerker Rudi De Clercq gids tijdens de restowandeling, met als thema *De moord op Bertha Braeckman* in Lokeren. Enkele bestuursleden waren aanwezig. Het concept is zeer geslaagd en vernieuwend.

- Eddy Maes leidde studenten Aardrijkskunde van de Hogeschool Gent en studenten landmeters van de Hogeschool Antwerpen rond in het Mercatormuseum. In september leidde hij een bezoek van de lichter 1962 van de Koninklijke Militaire School Brussel rond in het Mercatormuseum.
- De gemeenteraad van Beveren keurde de namen van de Kieldrechtssluis en de namen van de bruggen over deze sluis goed: Ketenisbrug, Sint-Annabrug, Prosperbrug en Arenbergbrug. Wat de gemeente niet wist, is dat hiervoor begin 2016 advies werd inwonnen bij de K.O.K.W. en dat suggesties voor deze brugbenamingen door Herbert Smitz zijn voorgesteld.

Volgend materiaal uit de collecties van de Kring werd in bruikleen geven:

- De K.O.K.W. gaf zeven topstukken uit de cartografische collectie (o.a. facsimile Mercatorglobes uit de 19de eeuw, enkele kaarten van Mercator en de 'Cosmographiae universalis' van Sebastian Munster) in bruikleen aan het Musée de Flandre voor de tentoonstelling *De cartografie of 'De Spiegel van de Wereld'. Mercator en Ortelius, twee Vlaamse geografen*, die liep van zaterdag 12 maart tot en met zondag 12 juni 2016. Bestuursleden Eddy Maes en Herbert Smitz woonden op vrijdag 11 maart de opening van de tentoonstelling bij. Op maandag 21 maart was Eddy Maes één van de sprekers op het colloquium *Mercator et Ortelius, vers une nouvelle cartographie*. Tijdens de K.O.K.W.-ledenreis op 30 april werd een bezoek gebracht aan deze hoogstaande expositie. De tentoonstelling kreeg tussen 12 maart en 12 juni 17.477 bezoekers over de vloer, waarvan 6.924 individuele bezoekers en 10.553 personen in groep (verenigingen, scholen,...).
- Op vrijdag 17 juni vond het Cores symposium *Een veelzijdige kijk op eenvoudige banden. Internationaal symposium over omgaan met soepele banden, koperten en registerbanden* plaats in theaterzaal Biekorf te Brugge. Guy De Witte hield een lezing met als titel *De conservatie van een Italiaanse composietatlas (Lafreri atlas) uit de 16de eeuw*. Eddy Maes was aanwezig met de Lafreri-atlas van de Kring.
- Bram Vannieuwenhuyze (Historische cartografie, Universiteit Amsterdam) vroeg een digitale versie van een anonieme 16de-eeuwse pentekening van een stukje Brussel uit de kaartencollectie van de K.O.K.W.
- Aan Bart Blomme, ondervoorzitter van heemkring Ten Mandere (Izegem), werd beeldmateriaal bezorgd over Jozef Loncke in het kader van de opmaak van een 'oorlogsnummer' door deze heemkring.
- Paul De Candt van Aquaterra gebruikte voor een Flagis-seminarie enkele scans uit een 'Caertboeck' van de parochie Sint-Niklaas, J.J. Du Caju (1803), ter demo van een nieuw ontwikkelde kaartviewer (ter gelegenheid van een Mercatorlezing was deze kaartviewer te zien in 2017).
- In het kader van een nieuw televisieprogramma van de VPRO (Nederlandse publieke omroep) werd gevraagd om de Chappe-telegraaf te kunnen opstellen in de aflevering over de ontstaansgeschiedenis van onze moderne communicatiemiddelen. Deze optische telegraaf is eigendom van de K.O.K.W. en bevindt zich in de depots van het SteM. Op maandag 2 mei stelde de VPRO de Chappe-telegraaf op en vonden de opnames plaats. Op donderdag 17 november om 22.15u. werd op NPO1 (VPRO) de Wase semafoor of Chappe-telegraaf getoond in het pro-

gramma *Onzichtbaar Nederland*. Hij was reeds eerder te zien in 1992 op de tentoonstelling *In de lucht geschreven* (PTT Museum, Den Haag) en in 2013 in de tentoonstelling *Bonaparte aan de Schelde* (MAS, Antwerpen). De K.O.K.W. zal een DVD van de uitzending ontvangen.

- Voor de tentoonstelling *Oorlogen en vredeswensen in de kleingrafiek* gaf de Kring enkele stukken uit de WOI-collectie in bruikleen. De tentoonstelling van het Internationaal Exlibriscentrum was te bezichtigen van 18 september tot en met 11 december in de Gerard Gaudaenzaal van het SteM.
- Bibliotheeca Wasiana wil in 2017, met steun van de Erfgoedcel en het provinciebestuur, de digitalisering van *Het Vrije Waasland* aanvatten. Het K.O.K.W.-bestuur ging akkoord om de ingebonden jaargangen (1944-1959) in bruikleen te geven om deze te digitaliseren, op voorwaarde dat dit een gemeenschappelijk project van de Bibliotheeca Wasiana en de K.O.K.W. is en dat de Kring een digitale versie van de volledige reeks (1944-1970) ontvangt.

De Chappe-telegraaf werd opgesteld in Nederland voor opnames door de VPRO voor het programma *Onzichtbaar Nederland* (foto VPRO)

Volgend beeldmateriaal uit de collectie van de Kring werd uitgeleend:

- Aan het Museum van Lokeren:
  - materiaal voor de tentoonstelling over de landbouw, die liep van 10 juli 2016 tot 16 april 2017
  - 6 bestanden voor een tentoonstelling m.b.t. de stadsreuzenparen.

- Februari: een bestand uitgeleend aan Staf Van de Voorde voor een artikel over de Nieuwkerkse bioscopen in de *Nieuwkerkse Kronieken*.
- April: 2 bestanden uitgeleend aan de dienst Toerisme voor het gebruik bij het uitgeven van toeristisch-museale souvenirs.
- Mei: 21 bestanden uitgeleend aan Luc Peleman voor een artikel over Stanislas Nyczak. Verschenen in het tijdschrift van heemkundige Kring Braem, jg. 48 n° 4 van december 2016.
- Juni: 58 bestanden uitgeleend aan Paul de Schepper voor het boek *Lokerse Liekskes* en bijhorende CD, uitgegeven door de Cultuurraad van Lokeren.
- November 2016: 4 bestanden uitgeleend voor het boek van Andre Verstraeten *De Durme van Tielt tot Tielrode*.
- December: 30 bestanden uitgeleend aan Dirk Adriaenssens voor de verjaardagskalender, die door de kerkgemeenschap uitgegeven in kader van 800 jaar Sint-Niklaas.

8. LEDENBESTAND EN EXTERNE VERTEGENWOORDIGINGEN

8.1. Ledenbestand

Het ledenaantal daalde licht ten opzichte van vorig jaar (min 10 leden). Eind 2016 telde de K.O.K.W. 358 binnenlandse en 10 buitenlandse betalende leden, wat neerkomt op 368 leden.

Daarnaast hebben we ruilvereenkomsten met 73 binnenlandse en 11 buitenlandse geschied- en heemkundige kringen, musea, archieven en wetenschappelijke instellingen. Zelf is de Kring geabonneerd op 17 publicaties van verenigingen en instellingen.

8.2. Externe vertegenwoordigingen

De K.O.K.W. is één van de negen leden van de vzw Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis. De Algemene Vergadering vond plaats in Zottegem op 30 januari 2016. De Kring werd vertegenwoordigd door voorzitter Chris De Beer en ondervoorzitter Ludo Hemelaer.

Voor de externe vertegenwoordigingen en werkgroepen vaardigt de Kring de volgende bestuursleden af:

- Cultuurraad Sint-Niklaas: Chris De Beer
- Straatnamcommissie Sint-Niklaas: Chris De Beer en Koen Verstraeten
- Museumcommissie Sint-Niklaas: Chris De Beer
- Museumcommissie Lokeren: Frans De Bondt
- Erfgoedcel Waasland: Chris De Beer
- Stuurgroep Erfgoedbank Waasland: Sandra Vancauwenberghe
- Bibliotheeca Wasiana: Chris De Beer in Algemene Vergadering
- Verheyenstichting: Chris De Beer en Koen Verstraeten
- Werkgroep kerkhof Tereken: Chris De Beer en Koen Verstraeten

- Pijp- en Tabakmuseum vzw: Chris De Beer en Eddy Maes in Algemene Vergadering
- Waas-Zeeuwse werkgroep Willem I: Chris De Beer
- Werkgroep 800 jaar Sint-Niklaas: Sandra Vancauwenberghe.

9. DANK

Dank aan:

- de Vlaamse Overheid
- de Deputatie van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen
- de Erfgoedcel Waasland (Interwaas)
- de Wase gemeentebesturen, in het bijzonder het stadsbestuur van Sint-Niklaas,

voor de financiële steun die zij verleenden.

Een welgemeende dank aan alle bestuursleden en medewerkers, die zich met veel enthousiasme en professionalisme vele uren vrijwillig inzetten voor uiteenlopende taken in de K.O.K.W. Hun inzet en toewijding zijn onmisbaar en onbetaalbaar!

Hartelijk dank ook aan Ward Bohé, conservator, en het voltallige personeel van de Stedelijke Musea voor de goede samenwerking en de hulp bij het leegmaken van het Huis Janssens.

Frans De Bondt	Penningmeester
Kristof Van Remoortere	Secretaris
Herbert Smitz	Ondervoorzitter
Chris De Beer	Voorzitter